

Ο ΓΥΖΗΣ

ΔΙΑΣΗΜΟΣ Ἐλβετός κριτικός Ουίλλιαμ Ρίττερ, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλομεν τόσας βαθεῖας αἰσθητικὰς μελέτας περὶ μεγάλων καλλιτεχνῶν—καὶ ὁ ὁποῖος ἀπεκάλυψεν εἰς τὸ μέγα εὐρωπαϊκὸν κοινὸν καλλιτέχνας, ὅπως ὁ Μπαϊκλιν, ὁ Γύζης, ὁ Σεγαντίνη, ὁ Γρηγορέσκο—μᾶς

δίδει μίαν σειρὰν τῶν μελετῶν αὐτοῦ εἰς ἓν βιβλίον (*). Καὶ τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶνε χαρὰ καὶ ἀπόλαυσις ὅχι μόνον διὰ τοὺς ἀγαπῶντας τὰ ὠραῖα καὶ μεγάλα ἔργα εἰς τὴν τέχνην· εἶνε χαρὰ καὶ ἀπόλαυσις καὶ δι' ὅσους ἡμποροῦν νὰ αἰσθανθοῦν μέχρι ποίας διχισθήσεως τῆς μηχανῆς τοῦ σχεδίου καὶ τοῦ χρώματος ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ ἡ μηχανὴ τοῦ λόγου καὶ τῆς φράσεως τοῦ συγγραφέως.

Ὁ Ουίλλιαμ Ρίττερ εἶνε σήμερον ὅχι μόνον εἰς ἀπὸ τοὺς πρυτάνεις τῆς κριτικῆς τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀριστοτέχνας τοῦ γαλλικοῦ ὕφους. Σπανίως ἡ δύναμις τῆς λέξεως καὶ ἡ μουσικὴ τῆς φράσεως ἔφθασαν εἰς τὴν ἐντέλειαν καὶ τὴν ὅσην γοητεῖαν καὶ οὕτως ἐξηγεῖται διὰ τὴν τὸσα εἶνε τὰ περιοδικὰ δημοσιεύματα—εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου—ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ Ρίττερ συνέλεξε τὰ σήμερον εἰς τὸν τόμον δημοσιευόμενα ἄρθρα του.

Οἱ ζωγράφοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναφέρονται αἱ μελέται, αἱ ἀποτελοῦσαι τὸν νέον τόμον τοῦ Ρίττερ εἶνε: Ὁ Νορβηγὸς Μογγ, ὁ Πολωνὸς Μεχάρφερ, ὁ Ρουμᾶνος Γρηγορέσκο—τὸν ὁποῖον διαφοροτικῶς τιμοῦν οἱ Ρουμᾶνοι παρ' ὅσον ἡμεῖς εἴμεθα ἱκανοὶ νὰ κάμωμεν διὰ τὸν μέγαν Γύζην μας—ὁ Ἀμερικανὸς Ἑρμανν Οὐρβαν, ὁ Ἕλλην Γύζης, ὁ Ἐλβετὸς Βέλτι, καὶ τέλος ὁ Μπαϊκλιν. Μερικαὶ ἄλλαι ἐκ τῶν μελετῶν ἀναφέρονται εἰς θέματα μουσικὰ—διότι ὁ Ρίττερ εἶνε εἰς ἓκ τῶν πρώτων βαγνεριστῶν, ὑπῆρξε φίλος τοῦ Βάγνερ—τὸ ἔργον του δὲ περὶ τῶν παραστάσεων τοῦ Μπαϊρῶντ εἶνε κλασικόν.

Εἰς τὴν συλλογὴν αὐτὴν τὸ ἄρθρον περὶ τοῦ Μπαϊκλιν εἶνε ἴσως τὸ τελειότερον ὑπὸ ἑποψὴν κριτικῆς δυνάμεως, ἐνῶ τὸ περὶ τοῦ Γύζη εἶνε τὸ ἐνθουσιωδέστερον. Ὁ Ρίττερ τὸν Γύζην δὲν

θεωρεῖ ἀπλῶς μέγαν καλλιτέχνην. Τὸν θεωρεῖ ὡς ἓνα σταθμὸν τῆς τέχνης κατὰ τὸν 19^{ον} αἰῶνα. Ὅκτὼ εἶνε, κατ' αὐτόν, αἱ μεγάλαι κορυφαὶ τῆς ζωγραφικῆς κατὰ τὸν λήξαντα αἰῶνα: ὁ Ἰγγρες, ὁ Δελακροά, ὁ Σασσεριῶ, ὁ Γουσταῦος Μορώ, ὁ Πουβίς δὲ Σαβάνν, ὁ Σεγαντίνη, ὁ Μπαϊκλιν καὶ ὁ Γύζης. «Αὐτοὶ κορυφῶνουν τὴν ὁροσειρὰν τῶν ὑψηλῶν σκέψεων καὶ τῶν μεγάλων ἰδανικῶν συλλήψεων, ἡ ὁποία δεσπάζει τῶν γονίμων πεδιάδων, τῶν δασῶν καὶ τῶν τεματίων ὅπου κινοῦνται οἱ ἀριστοτέχναι τῆς τοπογραφικῆς καὶ τοῦ ξηροῦ πραγμῆτισμοῦ».

Τὸ περὶ Γύζη ἄρθρον, δημοσιευθὲν εἰς τὸ ἰταλικὸν «Ἐμπόριον», ἰταλιστὶ κατ' ἀρχάς, εἶνε ἡ ποιητικωτέρα, ἂν ὅχι ἡ βαθύτερη μελέτη, περὶ τοῦ Ἑλλήνος καλλιτέχνου. Ὁ Ρίττερ ὀνομάζει, μὲ θαυμασίαν εἰκονικότητα, τὸν Γύζην «Πραξιτέλην ζωγράφον», κρίνων δὲ τὴν περίφημον «Βαυκρίαν» του, τὴν εὐρισκομένην σήμερον εἰς τὴν Νυρεμβέργην, γράφει: «Ἡ πόλις τοῦ Βολγχεμουθ, τοῦ Δύρερ καὶ τοῦ Χάνς Σάξ ἡμπορεῖ νὰ καυχᾶται πλέον, ὅτι κατέχει τὸν τελειότερον θησαυρὸν ἐλλήνων τῆς τέχνης ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀπαρχμιλλοῦ γλυπτικῆς, τῆς ὁποίας τὰ λείψανα διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανεὶς ζωγραφικὴν, πλέον προσομοίαν πρὸς τὴν γλυπτικὴν αὐτὴν: ὀλίγον χρειάζεται διὰ νὰ φαντασθῶμεν ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Ἀπελλοῦ καὶ τοῦ Γύζη δὲν θὰ διεκρίνοντο ἀπ' ἀλλήλων παρὰ ἐκ τῆς ὑπογραφῆς μόνον».

Ἡ ἐλληνικότης αὐτὴ ἔκαμεν ὥστε ὁ Γύζης νὰ μείνῃ ἐπὶ ἔτη παρεγνωρισμένος ἐν μέσῳ τῆς βαρείας καλαισθησίας, ἡ ὁποία δεσπάζει εἰς τὰ ἐργαστήρια τοῦ Μονάχου, καὶ νὰ μὴν ἐκτιμηθῇ ὅσον ἔπρεπεν ἡ λεπτότης τοῦ «ἐλληνικοῦ ἀριστοκρατικοῦ» αἰσθηματός του. Οἱ συνάδελφοί του, λέγει ὁ Ρίττερ, τὸν ἐτίμων καὶ τὸν ἐσυμβουλευόντο ὡς αὐτὴν τὴν ἀρχιούτητα. Ἀλλὰ τὸ κοινὸν δὲν ἤτο ἱκανόν ν' ἀνέλθῃ μέχρι τοῦ ψυχικοῦ καὶ ιδεώδους κάλλους τοῦ ἔργου του. Τί διαφορὰ ἂν εἴη εἰς τὴν Γαλλίαν τῶν Πουβίς δὲ Σαβάνν καὶ τῶν Μορώ, ἢ εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῶν Μπάρν Ζόουνς καὶ τῶν Μιλλᾶ!

Ὡς σχεδιαστής, κατὰ τὴν Ρίττερ, ὁ Γύζης δὲν ἔχει τὸν ὅμοιον του εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους. «Διότι ὅχι μόνον ἐσχεδιάζεν ὠραῖα· ἀλλ' ἐξεφράζετο διὰ τοῦ σχεδίου, ὅπως ἐκφράζεται κανεὶς διὰ τοῦ λόγου». Καὶ παρὰ τὸ σχέδιόν του ἀπαράμιλλον εἶνε καὶ τὸ χρώμα του, σιμὸν καὶ σοβαρὸν εἶτε εἰς τὴν παιδρότητα καὶ τὴν πολυχρωμίαν, (τὸ κυανοῦν τῆς «Βαυκρίας»

(*) William Ritter: Etudes d'art étranger — Paris.—Mercure de France.—1906. Τιμὴ 3.50 φρ.

του ἐπάνω εἰς τὸ ἀργυρόχρουν βάθος), εἴτε εἰς τὸ πένθος καὶ τὴν ἐξάντλησιν, (τὸ σκοτεινὸν καὶ φαιὸν «Τάμμα», τὸ ὁποῖον τέλος εὐρίσκεται ἤδη εἰς τὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας ἀγούσαν).

Ἀλλὰ πρέπει τώρα ὅτε τέλος ἐν μέρος—ἐν ἐλάχιστον μέρος—τῶν ἔργων τοῦ Γύζη, πρόκειται νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, νὰ δώσωμεν, ἁπλοῦς, ὁλόκληρον τὴν μελέτην αὐτὴν τοῦ Ρίττερ περὶ Γύζη—περιμένοντες τὸν τόμον, τὸν ὁποῖον ὁ βαθὺς Ἑλβετὸς κριτικὸς μᾶς ἐτοιμάζει περὶ τοῦ Ἑλλήνου ἀριστοτέχου. Α.

ΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ ΓΥΖΗ

[Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἑκδόσεως εἰκόνων τοῦ Νικολάου Γύζη εἰς τὸν καλλιτεχνικὸν Σύλλογον τοῦ Μοράχου ὁ εἰδικὸς τεχνοκρίτης τῶν «Νεωταίων Εἰδήσεων» τὰ ἐξῆς ἀναγράφει περὶ τῆς ἐν γένει δράσεως τοῦ μεγάλου Ἑλλήνου ζωγράφου:]

Ὅσον περισσότερον κατανοεῖ τις τὸ ἀτομικόν, ἀνεπηρέαστον ἔργον τοῦ ἀξιοθαυμάστου τούτου Ἑλλήνου, τόσο κερδαίνει οὗτος τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην μας. Οὐδόλως κατενόησαν αὐτὸν οἱ σύγχρονοί του καὶ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἀπέτρεψαν αὐτὸν ν' ἀναπτύξῃ τὸ ἦθος τῆς ψυχῆς του, τὸν τύπον τοῦ καλοῦ τὸν ἀναβλύζοντα ἐν τῇ καρδίᾳ του.

Οὕτω δὲ συνέβη ἐν τέλει νὰ ζωγραφίσῃ παντοῖα ἔργα παρὰ τοὺς πόθους τῆς καρδίας του, ἀλλὰ σύμφωνα πρὸς τὴν σύγχρονον καλαισθησίαν καὶ ψευδῇ παρέχοντα εἰκόνα τῆς ἀτομικότητος καὶ ιδιοφυΐας του. Τὸ αὐτὸ εἰς πολλοὺς συνέβη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἄδικον θὰ ἦτο νὰ μεμψῇ τις ἐπὶ τούτῳ μόνον τὸν Γύζην. Ὅπως θὰ ὑπέστη βασάνους!

Διότι ἦτο φύσει διανοητής, διάπυρος, καλλιτεχνικὴ ψυχὴ, πλήρης λαμπρῶν ὀνείρων, πλήρης ἰδιαζούσης πλουσίας ἀντιλήψεως, πλήρης τολμηρῶν σχεδίων καὶ ἐμπορουμένη αἰσθημάτων εὐγενοῦς φυλῆς. Ρίψατε τὸ βλέμμα σας πρὸς τὰ

δύο πλαίσια δεξιᾷ ἐν τῇ γωνίᾳ παρὰ τὴν ἐστίαν! Ὅποια κεκρυμμένη ἐνδόμυχος πυρὰ πληροὶ τὰ μικρὰ ταῦτα σχεδιάσματα, τόσο διάφορα κατὰ τὸ θέμα, συντήκουσα ὅμως αὐτὰ εἰς ἁρμονίαν χρωμάτων. Ἁρμονία χρωμάτων διαπνέει πάντα χαριέντως, ἡρέμως συνυφασμένη ἐκ παραδόξων τόνων, οἵτινες φαίνεται ὅτι ἠντλήθησαν ἐκ τῆς θαλάσσης μεσημβρινῶν ἀκτῶν. Οὐδεὶς Γερμανός, οὐδεὶς Γάλλος ἐφέυρε τὴν μουσικὴν αὐτὴν κλίμακα. Καταφαίνεται ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ὅλως ἰδιάζουσα ἀντίληψις χρωμάτων καὶ ρυθμικῆς. Καταφαίνεται ἐν αὐτοῖς ὁ Ἑλληνας.

Καὶ τὸ ἑλληνικὸν αὐτό, τὸ μὴ ἐπικτήτον ἀλλὰ τὸ ἐμφυτον, τὸ ἐν τῇ φυλῇ ἐνυπάρχον ἐκδηλοῦται σαφέστερον εἰς τὰ ἐν μέρει θαυμάσια σχεδιογράφημά του. Κεφαλὰι παρθένων, προσωπογραφίαι, τὰ πάντα μέχρι τῶν μικροτάτων γραμμῶν ἀποπνέουσι τὴν ἰδιάζουσαν ἀντίληψιν τοῦ δημιουργοῦ τῶν. Τὴν αὐτὴν εὐγένειαν τῶν γραμμῶν ἀνευρίσκομεν εἰς τὴν παρὰ τὴν εἴσοδον εἰκόνα τὴν παριστάνουσαν κατακειμένην γυναῖκα. Μετὰ χαριέσσης, ἀγνῆς ἁρμονίας διολισθαίνει ἐν ἡρέμα κυλιομένοις κύμασι, ἅτινα εὐφροσύνης καὶ ἀπαύστως παρακολουθοῦμεν. Ἄλλ' ὅποιος ἠδύνατο νὰ γείνῃ ὁ Γύζης ἂν ἐπετρέπετο αὐτῷ ἀνεπηρέαστος νὰ δράσῃ, τοῦτο τώρα τελείως κατανοοῦμεν ἐκ τῶν Σπουδῶν αὐτοῦ ἐφ' ὧν ἡ ἁρμονία τῶν γραμμῶν μίγνυται μετ' ἐκείνης τῶν χρωμάτων. Ἰκαναὶ τοιαῦται Σπουδαὶ ἐξετέθησαν, αἱ δὲ μᾶλλον ἀτελεῖς εἴνεαι χαριέσταται. Αἱ κατὰ τὸν τρόπον τοῦ Μουνκάκη καὶ Λαῖμπλ ἐκτελεσθεῖσαι κεφαλὰι προδίδουσι ἐνιαχοῦ ἀξιοσημείωτον ἰκανότητα περὶ τὸν χειρισμὸν τῶν χρωστικῶν μέσων, δὲν εἶνε ὅμως τὰ τελείως γνήσια ἔργα τοῦ Γύζη. Ὁ Γύζης διετελεῖ κεκρυμμένος ἐντὸς τῶν ἰδίων μυστηριωδῶν σχεδιασμάτων του, τὰ ὁποῖα κατὰ μικρὸν ἐξάγομεν ἐκ τοῦ χορτοφυλακίου του, ὅπως οὕτω αὖθις ἐξ αὐτῶν ἀντιληφθῶμεν, ὅτι ἡ ἐν τῇ ζωγραφικῇ πρόοδος ἦτο πλουσιωτέρα ἢ ὅσον ἠδυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τοῦτο ἐκ τῶν ἐφημέρων κραυγῶν καὶ κενολογιῶν.

